
České korunovační klenoty

Jan Malý

2. září roku 1347 v rozestavěném chrámu sv. Víta na Pražském hradě, starobylém sídle českých knížat a králů, korunoval pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic (1344–1364) tehdy jedenáctiletého Lucemburka Karla českým králem. Karel, který se narodil 14. května 1316, byl v té době již korunovaným římským králem (korunovace proběhla v Bonnu v listopadu 1346) a ačkoliv počátek Karlovy vlády byl vše jiné, jen ne klidný (v té době proti němu stál císař Ludvík Bavor, podporovaný částí říšských elit), Karel si dal na své české korunovaci skutečně záležet.

Diadém, který mu Arnošt z Pardubic vložil na hlavu, je dnes známý jako koruna sv. Václava a Karel ho nechal zhotovit zřejmě krátce před slavnostním aktem. Bula papeže Klimenta VI. z května roku 1346 nás informuje o tom, že Karel nechal zhotovit novou korunu, kterou zasvětil sv. Václavovi. Pouzdro, ve kterém byla koruna přepravována, uvádí letopočet 1347. To znamená, že koruna nejspíš vznikla někdy mezi počátkem roku 1346 a vlastní korunovaci. Koruna pravděpodobně tvarově navazovala na starší přemyslovské diadémy, jejichž přesnou podobu sice neznáme, jelikož se zachovaly pouze funerální koruny ze 13. století, jistou představu si však můžeme udělat z některých hmotných pramenů.

Prvním českým králem se v roce 1085 stal Vratislav II. (1061–1092), později se tohoto důstojenství dostalo jeho vnukovi Vladislavovi (1140–1172) v roce 1158. Mince, ražené v době vlády zmínovaných králů sice ukazují jakousi korunu, avšak její podoba je spíše schematického charakteru. Na počátku 13. století se stal královský titul definitivně dědičným a v letech 1197–1306 vládl postupně pět přemyslovských králů.

O tom, jak tehdy vypadaly královské koruny, si můžeme udělat jistou představu, kromě již zmíněných funerálních souprav, také podle několika vyobrazení. Jako příklad lze zmínit iluminaci trůníčho krále Václava II. (1278–1305) z Codexu Manesse z počátku 14. století, nebo majestátní pečeť krále Přemysla Otakara II. (1253–1278). O něco mladší je pak vyobrazení přemyslovských králů v rukopisu zbraslavské kroniky (počátek 14. století) nebo koruna, vyražená na aversu pražského groše (po roce 1300). Ta však podle některých názorů nemusela ve skutečnosti vůbec existovat a byla pouze symbolická. Tyto přemyslovské koruny měly čtyři (na vyobrazeních *en face* jsou viditelné pouze tři) díly ukončené liliovitými tvary. Dalším vzorem pro svatováclavskou korunu pak zřejmě byly koruny francouzských králů. Karel pobýval od roku 1323 několik let na kapetovském dvoře v Paříži a v roce 1328 zažil korunovaci krále Filipa VI. (1328–1350). O podobě francouzské koruny si můžeme udělat jistou představu z iluminací v tzv. *Velkých francouzských kronikách*. Koruny na hlavách Kapetovců představují klasický vrcholně středověký typ klenotu s čtyřmi segmenty, zakončenými lilii, podobně jako diadémy přemyslovské.

Svatováclavská koruna představuje klenot vysoké kvality provedení. Je zhotovena ze zlata o vysoké ryzosti (21 až 22 karátů), hmotnost koruny o průměru 19 centimetrů je 2,358 kg. Výška koruny je shodná s průměrem. Dva oblouky, kterými je koruna spojena, nesou ve svém středu křížek, kde je uložen trn z Kristovy trnové koruny, o čemž nás zpravuje latinský nápis *HIC EST SPINA DE CORONA DOMINI* (tedy *Zde je trn z koruny Páně*) po obvodu kříže. I samotná umělecká výzdoba koruny je impozantní. Na koruně se nachází celkově 96 drahokamů, mezi nimiž jsou i některé velmi vzácné a unikátní kusy, především na čelní straně koruny. Kameny byly do koruny doplňovány po celou dobu života Karla IV., tak, jak je císař postupně získával. Rozmístění drahokamů sleduje přesný program a má hlubokou symboliku, kterou nejsme v dnešní době již schopni zcela přesně rozklíčovat. Drahé kameny doplňuje 20 perel, 16 na obloucích a 4 na vrcholech lilí. Koruna byla z Karlova podnětu po roce 1374 významně přepracována. O původní podobě koruny jsme informováni z popisu v inventáři svatovítského chrámu z roku 1354.

Ke koruně patřilo samozřejmě rovněž žezlo a jablko. Originální instrumenty ze středověku jsou dnes v majetku *Kaiserliche Schatzkammer* ve Vídni. Současné jablko a žezlo pocházejí z první poloviny 16. století a nechal je vytvořit Ferdinand I. Habsburský (1526–1564). Součástí souboru českých korunovačních klenotů se obě insignie staly až v průběhu 17. či 18. století, tedy v době, kdy byla svatováclavská koruna již uložena ve Vídni. Tím se dostáváme k otázce uložení klenotů. Podle instrukcí Karla IV. měla koruna spočinout na lebce sv. Václava a měla být uložena na Pražském hradě v katedrále. Víme však, že již za vlády jeho synů koruna svoje původně umístění opustila. Byla uložena na Karlštejně, v době husitských válek pak dokonce mimo území království. Po prohrané bitvě na Bílé Hoře zanechal prchající Fridrich Falcký klenoty na Staroměstské radnici, posléze byly převezeny do Vídně, odkud byly vždy přiváženy

do Prahy ke korunovacím. Až v roce 1791 byly klenoty Leopoldem II. Habsburským navraceny do Prahy a od té doby jsou opět uloženy v chrámu sv. Víta.

Dnes je místo uložení klenotů, tedy korunní komora nad Svatováclavskou kaplí, v podstatě nepřístupným prostorem, chráněným dveřmi se sedmi zámky. Korunovační klenoty dnes představují nejcennější poklad na našem území a jsou vystavovány pouze při výjimečných příležitostech. Je to starobylý, avšak dodnes velmi silný symbol suverenity českého státu a jeho pevného místa v evropských dějinách.

Rozšiřující literatura:

BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena. *Velké dějiny zemí koruny české IVb*. Praha: Paseka, 2003.

BRAVERMANNOVÁ, Milena a kol. *České korunovační klenoty*. Praha: Správa Pražského hradu, 2008.

ŠMAHEL, František – BOBKOVÁ, Lenka. *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*. Praha: NLN, 2012.